

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΟ
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ
ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κος ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ ΝΑΤΑΛΙΑ
Α.Μ. 1340200201035

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος-Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	3
Κατοχύρωση της ελευθερίας της τέχνης σε εθνικό ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο	4
Ορισμός της τέχνης	5
Περιοχόμενο της ελευθερίας της τέχνης: Έκταση εφαρμογής του άρθρου 16,παρ.1 του συντάγματος	8
Φορείς του δικαιώματος της ελευθερίας της τέχνης	11
Οριοθετήσεις του δικαιώματος-Περιορισμοί- Έννοια ορίων ενός ανεπιφύλακτο δικαιώματος	13
Επίλογος-Συμπερασματικές παρατηρήσεις	16
Βιβλιογραφία	17

ΠΡΟΛΟΓΟΣ-ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η τέχνη είναι η έξυπνη διαμαρτυρία μας και η γενναία προσπάθειά μας να βάλουμε τη φύση στη θέση της(Oscar Wilde).

Η τέχνη είναι ένωση των απαιτούμενων περιστάσεων για να μπορέσει ο σκοπός της φύσης να πραγματοποιηθεί(Goethe).

Το έργο τέχνης, δεν είναι συναισθηματική συγκινησιακή έκφραση, αλλά μορφοποίηση πνευματικών δυνάμεων.(Paul Valery).

Σε βάθος χρόνου,πολλοί ορισμοί και πολλές απόψεις έχουν διατυπωθεί για την τέχνη.Πρόκειται για ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει ιδιαίτερα την κοινωνία από τις απαρχές του πολιτισμού μέχρι και σήμερα.Όπως καθίσταται σαφές,η τέχνη δεν θα μπορούσε να αναπτύσσεται εκτός του δικαιικού πλαισίου.Για τον λόγο αυτόν το Σύνταγμά μας,στο τμήμα που αφορά τα ατομικά δικαιώματα προστατεύει και την ελευθερία της τέχνης.

Καθώς η τέχνη αποτελεί τον κατ'εξοχήν χώρο της ελευθερίας (λόγω του οτι η καλλιτεχνική έκφραση και η δημιουργικότητα δεν είναι δυνατόν να περιοριστούν)κρίθηκε αναγκαίο να ενταχθεί στο Σύνταγμα προκειμένου να προστατευθεί αλλά και να οριοθετηθεί.

ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Το σύνταγμα μας στο άρθρο 16 παρ.1 ορίζει ότι «η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες· η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους»>> Η διάταξη αυτή θεωρείται από ορισμένους συγγραφείς από τις πιο αξιόλογες και καινοτόμες διατάξεις του συντάγματος του 1975¹. Ωστόσο σύμφωνα με άλλους συγγραφείς² οι διατάξεις του άρθρου 16 παρ.1 μεταφέρθηκαν από το ισχύον γερμανικό Σύνταγμα του 1949 με τρεις αλλαγές που είτε έχουν μικρή πρακτική σημασία, είτε δημιουργούν ερμηνευτικές δυσχέρειες, είτε παρεκκλίνουν από το γερμανικό υπόδειγμα για να πουν μια κοινοτοπία. (Το Σύνταγμα του 1952 είχε παραλείψει οποιαδήποτε αναφορά στην ελευθερία της τέχνης και μάλιστα η προστασία της εντάχθηκε στο άρθρο 14 του τότε Συντάγματος, το οποίο κατοχύρωνε την ελευθερία της έκφρασης).

Το άρθρο 10 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α που ορίζει ότι «παν πρόσωπο έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης ως και την ελευθερία λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων». Το άρθρο αυτό καθιερώνει την προστασία του δικαιώματος έκφρασης. Στο άρθρο αυτό μπορεί να υπαχθεί και η ελευθερία της τέχνης.

Ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής ένωσης ορίζει στο κεφάλαιο II άρθρο 13 ότι η τέχνη (και η επιστημονική έρευνα) είναι ελεύθερες.

¹ Αρ. Μανεσης, Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, «ο πολίτης», 1977, σελ. 9.54.

² Π. Δαγτόγλου, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα Α' σελ. 733

Η οικουμενική διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα(10 Δεκεμβρίου 1948)προστατεύει επίσης την τέχνη.Σύμφωνα με το άρθρο 2«Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας να χαίρεται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της».Η Οικουμενική Διακήρυξη είναι ως προς τα οικονομικά,κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα αρκούντως ασαφής και προγραμματική,η μεταφορά δε των δικαιωμάτων αυτών σε μεταγενέστερα συμβατικά κείμενα,όπως το Διεθνές Σύμφωνο του 1966 και περιφερειακά,όπως ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης(1961)δεν μετέβαλε ουσιαστικά αυτήν την κατεύθυνση.³ Τέλος η τέχνη προστατεύεται και από την Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.Σύμφωνα με τον τίτλο XII για τον πολιτισμό αναφέρει στο άρθρο 151 παρ.2 «η δράση της Κοινότητας αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών και αν είναι αναγκαίο υποστηρίζει και συμπληρώνει την δράση τους στον τομέα της καλλιτεχνικής και λογοτεχνικής δημιουργίας,συμπεριλαμβανομένου του οπτικοακουστικού τομέα».

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Μεγάλη δυσκολία παρουσιάζει η εύρεση ενός γενικά αποδεκτού ορισμού για την τέχνη.Όπως είναι αυτονόητο οι ίδιοι οι δημιουργοί της αντιλαμβάνονται τον ορισμό της τελείως διαφορετικά από τους μελετητές του δικαίου οι οποίοι επιχειρούν μια πιο “νομική” προσέγγιση του φαινομένου.

³ Εμμανουήλ Ρούκουνας ,Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,ΚεφIII Η Οικουμενική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου(1948)Εκδόσεις εστία 1995,σελ 93.

Έτσι λοιπόν σύμφωνα με André Gide «τέχνη είναι η συνεργασία του Θεού με έναν καλλιτέχνη» και σύμφωνα με τον Francis Scott Key Fitzgerald «μεγάλη τέχνη είναι η καταφρόνια των μεγάλων ανθρώπων για τη μικρή τέχνη».Οι ορισμοί αυτοί ωστόσο δεν μπορούν να ικανοποιήσουν έναν νομικό στην προσπάθειά του να ορίσει τι είναι τέχνη. Ωστόσο και από την πλευρά των νομικών έχουν κατά καιρούς προταθεί διάφοροι ορισμοί.Παρ' όλα αυτά κανένας από αυτούς δεν μπορεί να θεωρηθεί πλήρης.

Σύμφωνα με μια πρώτη άποψη⁴ τέχνη κατά την έννοια της διάταξης του Συντάγματος είναι κάθε δημιουργική έκφραση της ανθρώπινης φαντασίας.Δεν υπόκειται ούτε γενικά ούτε συγκεκριμένα στον κρατικό ορισμό και χαρακτηρισμό.[...]Η άρνηση χαρακτηρισμού ενός έργου ως έργου τέχνης διότι ανήκει σε απορριπτόμενη «σχολή»,στύλ,νοοτροπία κ.ο.κ. αντιβαίνει στην Συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία της τέχνης.

Κατά μία άλλη άποψη⁵ ως έργο τέχνης ή επιστήμης οφείλει να θεωρηθεί κατ'αρχήν ο,τιδήποτε ο ίδιος ο δημιουργός του θεωρεί ως τέτοιο,εκτός αν αυτό έρχεται σε προφανή αντίθεση με τις κοινωνικές αντιλήψεις.Οι κοινωνικές αντιλήψεις δεν ταυτίζονται με τις αντιλήψεις της κρατικής εξουσίας ,ούτε δικαιούται αυτή να παρέμβει και να τις επιβάλει θετικά ή αρνητικά.Ωστόσο η παραδοχή μιας τέτοιας άποψης ενέχει τον κίνδυνο να διευρυνθεί ιδιαίτερα το προστατευόμενο περιεχόμενο της διάταξης.Επιπλέον δημιουργεί

⁴ Π.Δαγτόγλου,ατομικά δικαιώματα,Αντ.Ν Σακκούλα,Αθήνα 1991,σελ.656

⁵ Κ.Χρυσόγονος,Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα,Αθήνα,1998 σελ,305

πρόβλημα η αποδοχή αυτής της άποψης καθώς δεν είναι πάντα εύκολο να ανιχνευθούν οι κοινωνικές αντιλήψεις(στις οποίες το έργο τέχνης δεν πρέπει να προσκρούει)

Προσπάθεια για να αποτυπωθεί ο ορισμός της τέχνης έχει γίνει και εκ μέρους της νομολογίας. Στην απόφαση 5208/2000 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών⁶(ελευθερία της τέχνης)ορίζεται οτι σύμφωνα με το άρθρο 16 του Συντάγματος τέχνη είναι κάθε δημιουργική έκφραση της ανθρώπινης φαντασίας. Η ελευθερία της τέχνης περιλαμβάνει την ελευθερία της δημιουργίας και κυκλοφορίας έργων τέχνης καθώς και προσβάσεως του κοινού στα έργα τέχνης.

Σύμφωνα με μια τελευταία άποψη η τέχνη δεν είναι δεκτική ορισμού⁷,καθώς το πρόβλημα έγκειται στο γεγονός οτι κάθε ορισμός της τέχνης ενδέχεται να περιέχει αξιολογήσεις και να τοποθετεί εκτός του άρθρου 16 φαινόμενα,σύμβολα και αντικείμενα για τα οποία οι δημιουργοί τους διατείνονται οτι συνιστούν τέχνη.

Καθίσταται λοιπόν φανερό οτι από μόνος του κανένας ορισμός δεν μπορεί να καλύψει την έννοια του όρου τέχνη. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο με συνεφαρμογή των ανωτέρω ορισμών. Επιπλέον η άρνηση του χαρακτηρισμού ένος έργου ως έργο τέχνης λόγω του οτι ανήκει σε ένα αποριπτόμενο καλλιτεχνικό ρεύμα δεν συμβαδίζει με το άρθρο 16⁸.

⁶ Το Σύνταγμα/2000(572)

⁷ Β. Σκουρής, Μια ελευθερία υπό τον άμεσο έλεγχο του κράτους ΕΕΕυρΔ, 1989, σελ. 193

⁸ Π. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Αθήνα 1991, «Η άρνηση χαρακτηρισμού ένος έργου ως έργο τέχνης διότι νήκει σε αποριπτόμενη σχολή νοοτροπία κ.ο.κ. αντιβαίνει στην συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία της τέχνης. Το ίδιο συμβαίνει και για χαρακτηρισμούς έργων τέχνης ή σχολών τέχνης ως εκφυλισμένων, αντιεθνικών, αντιλαϊκών κ.ο.κ. κατά τα χιτλερικά και σταλινικά προηγούμενα. Η ελευθερία της τέχνης δεν ανέχεται επίσης την ύπαρξη επίσημης, αναγνωρισμένης, εθνικής σοσιαλιστικής κ.ο.κ. τέχνης, αλλά είναι ανοικτή στις νέες και οπουδήποτε κατευθυνόμενες εξελίξεις της ανθρώπινης δημιουργικότητας».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ: ΕΚΤΑΣΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 16 ΠΑΡ.1 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Το συνταγματικά κατοχυρωμένο στο άρθρο 16 παρ.1 δικαίωμα,προστατεύεται και ως προς τις τρεις διαστάσεις του:αμυντική(1),προστατευτική(2),διεκδικητική⁹(3). Επιπλέον το δικαίωμα περιλαμβάνει την ελευθερία ελευθερία καλλιτεχνικής συνείδησης(Α),καθώς και έκφρασης της καλλιτεχνικής συνείδησης(Β),την ελευθερία διάδοσης των καλλιτεχνικών ιδεών(Γ)και τέλος την ελεύθερη πρόσβαση του κοινού στα έργα τέχνης(Δ).

1.Το αμυντικό περιεχόμενο αφορά την αξίωση **κατά** του κράτους.Ως αμυντικό προστατεύεται ως απόλυτο δικαίωμα.Το αμυντικό περιεχόμενο αποκρούει τις προσβολές των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προέρχονται απο επιθετικές ενέργειες άλλων ανθρώπων¹⁰.Η αμυντική διάσταση του δικαιώματος αξιώνει αποχή από κάθε επιθετική ενέργεια είτε εκδηλώνεται με πράξη είτε με παράλειψη.

2.Η προστατευτική διάσταση του δικαιώματος στρέφεται **προς** το κράτος και παρέχει αξίωση για προστασία από επιθετικές ενέργειες των συνανθρώπων.Περιλαμβάνει την υποχρέωση του κράτους να δραστηριοποιείται και να επεμβαίνει προκειμένου να

⁹ Ανδρέας Γ.Δημητρόπουλος,Συνταγματικά Δικαιώματα,παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου,ΤομοςIII,Ι έκδοση,Αθήνα 2004,σελ175-176

¹⁰ Ανδρέας Γ.Δημητρόπουλος,Συνταγματικά Δικαιώματα,Γενικό Μέρος,Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου Τομος Γ-Ημιτόμος I,σελ.148-149

προστατέψει την τέχνη από διάφορες απειλές¹¹ (π.χ. οργανωμένη λήψη μέτρων με σκοπό να αντιμετωπισθεί η ‘‘πειρατεία’’ στην μουσική).

3. Τρίτη διάσταση του δικαιώματος η οποία επίσης στρέφεται **προς** το κράτος είναι η διεκδικητική¹². Το ίδιο το Σύνταγμα ορίζει με σαφήνεια ότι η ανάπτυξη και η προαγωγή της τέχνης αποτελεί υποχρέωση του κράτους.

Το Συνταγματικό δικαίωμα προστασίας της τέχνης αναλύεται σε μερικότερες ελευθερίες:

A. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ.

Η ελευθερία της καλλιτεχνικής συνείδησης ανήκει στον ένδιαθετο κόσμο του καλλιτέχνη μέχρι την στιγμή που εκδηλώνεται εξωτερικά. Οι εμπνεύσεις των καλλιτεχνών δεν περιορίζονται και δεν πρέπει να ελέγχονται.

B. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ.

Στην ελευθερία έκφρασης της καλλιτεχνικής συνείδησης εμεριέχεται και η ελευθερία παραγωγής έργων τέχνης. Αποτελεί σε αντίθεση με την ελευθερία καλλιτεχνικής συνείδησης την εξωτερική εκδήλωση του δικαιώματος της καλλιτεχνικής έκφρασης.

¹¹ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, I έκδοση, Αθήνα 2004, σελ. 176 «στο πλαίσιο της υποχρέωσης του κράτους να προστατεύει την τέχνη από διάφορες απειλές ιδιαίτερη σημασία έχει η κρατική δαστηριοποίηση για τη προστασία της τέχνης απο εταιρείες ή άλλες οργανωμένες δυνάμεις που επιβάλλονται μονοπωλιακά ή ολιγοπωλιακά στην καλλιτεχνική αγορά επηρεάζοντας έτσι αναγκαία την εξέλιξη της τέχνης προς ορισμένες κατευθύνσεις».

¹² Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ-Ημιτόμος I, σελ. 156 «Η διεκδικητική διάσταση σημαίνει συνταγματική αναγνώριση της αξίωσης για την βελτίωση της κατάστασης του ανθρώπου και συνταγματική κατοχύρωση των απαραίτητων διαδικασιών».

Γ.ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ.

Η ελευθερία διάδοσης των καλλιτεχνικών ιδεών ουσιαστικά περιλαμβάνει την ελεύθερη κυκλοφορία των έργων τέχνης. Η μη προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των θα αποτελούσε περιορισμό του δικαιώματος. Άλλωστε αν δεν υπήρχε απόλυτη ελευθερία ως προς την κυκλοφορία τους δεν θα υπήρχε και κάποιο νόημα στην κατοχύρωση της ελευθερίας έκφρασης της καλλιτεχνικής συνείδησης καθώς θα αναιρούταν σε μεταγενέστερο στάδιο. Με την έκφραση ελευθερία διάδοσης των καλλιτεχνικών ιδεών νοείται η ελευθερία του δημιουργού να παρουσιάζει τα έργα του στο κοινό. Συνεπώς, παραβιάζεται η ελευθερία αυτή όταν με οποιονδήποτε τρόπο απαγορεύεται η παρουσίασή τους στο κοινό ή όταν αυτή εξαρτάται από προηγούμενη διοικητική άδεια¹³ (ν.δ.1108/1942 όπως τροποποιήθηκε με τον α.ν. 4485/1943 άρθρο 1- περί τροποποιήσεως, συμπληρώσεως και κωδικοποιήσεως των περί ελέγχου θεατρικών έργων, κινηματογραφικών ταινιών, δίσκων γραμμοφώνου και βιβλίων διατάξεων-).

Δ.ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΣΤΑ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ.

Συνδέεται επίσης άμεσα, με την υπό γ παρεχόμενη ελευθερία. Ουσιαστικά αντιστοιχεί στο δικαίωμα του δημιουργού να παρουσιάζει τα έργα του, το δικαίωμα του φιλοθέαμονος κοινού να μπορεί να τα απολαμβάνει. Κάθε απαγόρευση λοιπόν εκτός από τα δικαιώματα του δημιουργού προσβάλλει και τα δικαιώματα του κοινού¹⁴. Η ελευθερία αυτή αποκρυσταλλώνεται και σε μια πρόσφατη απόφαση¹⁵ σχετικά με το βιβλίο του

¹³ Π. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Αθήνα 1991, σελ. 658

¹⁴ βλ. Π. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Αθήνα 1991, σελ. 658 επ.

¹⁵ Μον. Πρ. Αθηνών 5208/2000, το Σ 2000, σελ. 572 επ.

Μ.Ανδρουλάκη(Μ^ν- μη γυναικείο αντιμυθιστόρημα)¹⁶ όπου το δικαστήριο έκρινε ότι εφόσον η ελευθερία της τέχνης περιλαμβάνει την ελευθερία δημιουργίας και κυκλοφορίας έργων τέχνης καθώς και πρόσβασης του κοινού στα έργα αυτά,ενδεχόμενη απόσυρση και κατάσχεση του βιβλίου αυτού(το οποίο θεωρήθηκε έργο τέχνης) θα αποτελούσε παραβίαση του δικαιώματος του κοινού να μπορεί να απολαμβάνει ελεύθερα τα έργα τέχνης.Για αυτόν τον λόγο και το σχετικό αίτημα των αιτούντων δεν έγινε δεκτό.

ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

1.ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Το δικαίωμα της ελευθερίας της τέχνης είναι δικαίωμα που έχει χαρακτηριστεί παναθρώπινο,καθώς πρόκειται για δικαίωμα που το απολαμβάνουν άπαντες,δηλ.ημεδαποί,αλλοδαποί,και ανιθαγενείς χωρίς να γίνεται μεταξύ τους κάποια διάκριση(όπως στα πολιτικά δικαιώματα).

Οι ανήλικοι είναι και αυτοί φορείς του δικαιώματος της ελευθερίας της τέχνης ωστόσο ως προς αυτούς λαμβάνεται ειδική μέριμνα.Το Σύνταγμα προβλέπει άμεσα την προστασία της ανήλικης νεότητας στο άρθρο 21 παρ.1(ο γάμος,η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του κράτους)και στο άρθρο 21 παρ.3(το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας,του γήρατος,της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων).Σε περίπτωση λοιπόν σύγκρουσης του παρεχόμενου απο το άρθρο 16 παρ.1 δικαιώματος και

¹⁶ βλ.Σπυρ.Β.Βλαχόπουλου,το Σ 2000,σελ.542-572.

της προστασίας των ανηλίκων ο νομοθέτης είναι εξουσιοδοτημένος να λάβει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας χωρίς όμως να θίγει το δικαίωμα του καλλιτέχνη για διάδοση του έργου του,ακόμα και αν αυτό κρίνεται ως επικίνδυνο για την διανοητική,σωματική,πνευματική και ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων.

2.ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Με μια πρώτη ματιά φαίνεται λογικό ότι υποκείμενα της ελευθερίας της τέχνης είναι μόνο τα φυσικά πρόσωπα καθώς μόνο αυτά μπορούν να δημιουργήσουν και να απολαύσουν ένα έργο τέχνης.Ωστόσο είναι θεμιτό και συνηθισμένο πλέον φαινόμενο τα νομικά πρόσωπα(όπως κινηματογραφικές εταιρίες παραγωγής,δισκογραφικές εταιρίες) τα οποία μπορεί να έχουν οποιαδήποτε εταιρική μορφή να διατηρούν τα δικαιώματα διαφόρων έργων τέχνης και να τα εκμεταλλεύονται.Επιπλέον με την αλματώδη ανάπτυξη της τεχνολογίας και την αλλαγή στα μέσα παραγωγής,πλέον τα νομικά πρόσωπα μπορούν να υφίστανται και ως δημιουργοί.Εννοείται ότι και πάλι η παραγωγή γίνεται από φυσικά πρόσωπα αλλά στην συγκεκριμένη περίπτωση για λογαριασμό των εταιριών(χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι ταινίες animation οι οποίες παράγονται αποκλειστικά από υπολογιστές και χρησιμοποιούνται μόνο φωνές ηθοποιών)οι οποίες διαχειρίζονται και εκμεταλλεύονται αποκλειστικά αυτές τις παραγωγές.

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ-ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ-ΕΝΝΟΙΑ ΟΡΙΩΝ ΕΝΟΣ ΑΝΕΠΙΦΥΛΑΚΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

Το άρθρο 16 παρ.1 δεν υπάγει την ελευθερία της τέχνης σε περιορισμούς.Ωστόσο αυτό δεν μπορεί να σημαίνει ότι ο καλλιτέχνης είναι απολύτως ελεύθερος να πράττει.Η ελευθερία λοιπόν της τέχνης και η προστασία της απο το σύνταγμα υπόκειται στους γενικούς περιορισμούς των νόμων.

Το ευρύτερο πλαίσιο ανοχής που δημιουργείται δεν επιτρέπει την ανατροπή των συνταγματικών και νομοθετικών ρυθμίσεων,η ελευθερία της τέχνης υπόκειται στις γενικές οριοθετήσεις που θέτει ο συντακτικός νομοθέτης.

1.ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί το Σύνταγμα στα άρθρα του 21 παρ.1&3 θεσπίζει ειδικές διατάξεις με στόχο την προστασία των ανηλίκων.Έτσι γίνονται δεκτές και δεν θεωρείται ότι αντιβαίνουν στο Σύνταγμα,διατάξεις που περιορίζουν το δικαίωμα του άρθρου16 παρ.1 όταν δικαιολογητική τους βάση είναι η προστασία των ανηλίκων από βλαβερές επιδράσεις στην πνευματική,σωματική και ηθική αναπτυξή τους.Στο πλαίσιο του συλλογισμού αυτού ελήφθη και η Υ.Α.6138/Ε η οποία προβλέπει την κατάταξη των τηλεοπτικών προγραμμάτων σε πέντε κατηγορίες αναλόγως του βαθμού των βλαβερών επιδράσεων που μπορούν να έχουν στους ανηλίκους.

2.ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ.

Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα μας στο άρθρο 13. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης περιλαμβάνει το μερικότερο δικαίωμα να πρεσβεύει ο καθένας οποιαδήποτε θρησκεία ή και να είναι άθεος.

Μία υπόθεση που απασχόλησε τα ελληνικά δικαστήρια αλλά και συζητήθηκε πολύ στους νομικούς κύκλους είναι η κινηματογραφική μεταφορά του βιβλίου του Νίκου Καζαντζάκη από τον Martin Scorsese. Η απόφαση του δικαστηρίου έκρινε ότι¹⁷: ακόμα και αν κίνητρο του δημιουργού υπήρξε η καλλιτεχνική δημιουργία που προστατεύεται συνταγματικά, όχι όμως πέρα από το πλίσισιο προσβολής άλλου εννόμου αγαθού, όπως το θρησκευτικό συναίσθημα των άλλων που, ως επιμέρους εκδήλωση της θρησκευτικής ελευθερίας εξίσου προστατεύεται¹⁸ βρίσκονται έξω από τα πλαίσια προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων, της πνευματικής ελευθερίας της οικονομικής ελευθερίας αλλά και της θρησκευτικής ελευθερίας[...]. Έτσι, εν όψει του ότι πιθανολογείται κατεπείγουσα περίπτωση[...] συντρέχει περίπτωση προσωρινής δικαστικής προστασίας των αιτούντων.

Διαφωνίες έχουν υπάρξει σχετικά με αυτήν την απόφαση καθώς υποστηρίζεται ότι το δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη την ελευθερία πρόσβασης του κοινού στα έργα τέχνης¹⁹ καθώς επίσης και το ότι οι θεατές δεν υποχρεούνται να παρακολουθήσουν το έργο.

Τελείως διαφορετική ήταν η απόφαση σχετικά με το βιβλίο του Μ. Ανδρούλακη (Μ^ν-μη γυναικείο αντιμυθιστόρημα)²⁰. Το δικαστήριο έκρινε ότι στην περίπτωση αυτή το βιβλίο

¹⁷ Μον. Πρωτ. Αθ. 17115/1988, Νο Β 1989, σελ. 270 επ

¹⁸ Γ. Κρίππας, Ποιν. Χρον. ΚΕ 459 επ.,

¹⁹ βλ. Καμίνης και Βλαχόπουλος

²⁰ Μον. Πρωτ. Αθηνών 5208/2000 Το Σ. 3/2000 σελ. 572 επ.

δεν προσβάλλει την ανθρώπινη αξία²¹ συνεπώς η προσβολή της προσωπικότητας των αιτούντων μειώνεται σημαντικά και επιπλέον επιβάλλεται να προστατευθεί και το δικαίωμα των άλλων να διαβάσουν το βιβλίο.

3.ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.

Η ιδιοκτήσια αποτελεί συστατικό της προσωπικής ελευθερίας.Έρχεται σε σύγκρουση με το δικαίωμα της ελευθερίας της τέχνης όταν π.χ.κάποιος απόφασιζει να ζωγράφισει τον τοίχο ενός σπιτιού χωρίς πρώτα να έχει πάρει έγκριση από τον ιδιοκτήτη του.Κατά μία άποψη²² η πράξη αυτή δεν προστατεύεται απο το άρθρο 16 παρ.1 όχι όμως επειδή το δικαίωμα της ιδιοκτησίας υπερτερεί του δικαιώματος της ελευθερίας της τέχνης αλλά επειδή δεν υφίσταται πράξη που να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 16 παρ.1. Σύμφωνα με άλλη άποψη²³ ο χώρος μπορεί να αποτελέσει περιεχόμενο του δικαιώματος.Τότε δεν είναι επιτρεπτή η άσκηση δικαιωμάτων στο χώρο της ξένης ιδιοκτησίας.Πρόκειται όμως για οριοθέτηση και όχι για περιορισμό.

²¹ ΟλΑπ13/1999

²² Σπ.Βλαχόπουλος,η ελευθερία της τέχνης.Τα όρια ενός ανεπιφύλακτου δικαιώματος,Ατομικά Δικαιώματα/Δικαιώματα του ανθρώπου Νο1/1999 σελ.73επ.

²³ Ανδρέας Γ.Δημητρόπουλος Συνταγματικά δικαιώματα Γενικό μέρος Σύστημα συνταγματικού Δικαίου Τόμος Γ-Ημιτόμος Ι σελ.149

ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η ελευθερία της τέχνης κατοχυρώνεται απο το Σύνταγμα στο άρθρο 16 παρ.1.Πρόκειται για δικαίωμα ανεπιφύλακτο.Ωστόσο υπόκειται στους γενικούς περιορισμούς των νόμων.Σαφής ορισμός για την τέχνη δεν υπάρχει αλλά μπορεί να δοθεί μόνο με συνεφαρμογή των επι μέρους ορισμών.Το δικαίωμα έχει αμυντική,προστατευτική και εξασφαλιστική διάσταση και καλύπτει την ελευθερία παραγωγής και διάδοσης των καλλιτεχνικών έργων αλλά και την ελεύθερη πρόσβαση του κοινού σε αυτά. Φορείς του δικαιώματος είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα αλλά μπορούν να είναι και τα νομικά.Το δικαίωμα που παρέχεται στο άρθρο 16 παρ.1 είναι ανεπιφύλακτο αλλά οριοθετείται όταν συγκρούεται με άλλα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα(προστασία ανήλικης νεότητας).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΠ.ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ,Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ,ΤΑ ΟΡΙΑ ΕΝΟΣ
ΑΝΕΠΙΦΥΛΑΚΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ,ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΣΠ.ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ,ΥΠΟΘΕΣΗ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗ(Μ^ν),ΜΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗ
ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΚΔΟΘΗΚΕ ΠΟΤΕ,ΤΟ Σ 3/2000

Π.ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ,ΤΟΜΟΣ Α,ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΝΤ.Ν ΣΑΚΚΟΥΛΑ,ΑΘΗΝΑ 1991

Α.ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ,ΓΕΝΙΚΟ
ΜΕΡΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ,ΤΟΜΟΣ Γ-
ΗΜΙΤΟΜΟΣ Ι

Α.ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ,ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ,ΤΟΜΟΣΙΙ,Ι
ΕΚΔΟΣΗ,ΑΘΗΝΑ 2004

Δ.ΚΟΡΣΟΣ,Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ
ΕΡΕΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΝΕΟΥ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ,ΕΔΔΔ 1975

Γ.ΚΡΙΠΠΙΑΣ,ΠΟΙΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΕ

ΑΡ.ΜΑΝΕΣΗΣ,Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

ΡΑΙΚΟΣ Α,ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΟΜΟΣ

Β,1983

ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ ΕΜ, ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ,ΕΣΤΙΑ 1995

ΣΚΟΥΡΗΣ Β, ΜΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΥΠΟ ΤΟΝ ΑΜΕΣΟ ΕΛΕΓΧΟ ΤΟΥ

ΚΡΑΤΟΥΣ

ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κ,ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ,ΑΘΗΝΑ 1998